

بررسی وضعیت کنونی مطبوعات در گفت و گو با دکتر علیرضا عبداللہی نژاد:

وب محل گذر است؛ روزنامه‌ها می‌مانند

وضعیت امروز روزنامه‌نگاری کشورمان در شرایط ویژه‌ای قرار دارد. رسانه‌های مکتوبی که روزگاری نبض افکار جامعه را در دست داشتند، حالا ضریب انقباضشان روزبه‌روز ضعیف‌تر می‌شود و غولی که تحت نام فضای مجازی در مقابلشان قد علم کرده، امکان امتداد حیات را از آنها می‌گیرد. با این حال کارشناسان و صاحب‌نظرانی هم هستند که دید بدبینانه‌ای نسبت به شرایط موجود ندارند و اتفاقاً فضای مجازی را عنصری در جهت حفظ حیات روزنامه‌ها می‌دانند. از جمله صاحبان این دیدگاه، دکتر علیرضا عبداللہی نژاد است؛ مدرس ارتباطات و عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی که در گفت‌وگو با جام‌جم، به ارائه راهکارهایی برای حفظ حیات روزنامه‌ها می‌پردازد.

فضای کنونی حاکم بر مطبوعات و در مجموع رسانه‌های رسمی و سنتی کشور را در شرایط امروز چطور می‌بینید؟ به نظر شما روزنامه‌هایی که این روزها روی دکه‌ها می‌روند، واقعاً چقدر در راستای رسالت روزنامه‌نگاری موفق عمل می‌کنند؟

برای این که بتوانیم ارزیابی دقیقی از وضعیت کنونی روزنامه‌نگاری و فعالیت مطبوعاتی در ایران، بالأخص روزنامه‌نگاری مکتوب داشته باشیم، باید ابتدا نگاهی تاریخی را لحاظ کنیم. به‌رغم تمام تغییراتی که این روزها فضای مجازی در زمینه خبر و اطلاع‌رسانی ایفا کرده و کارکردهای مطبوعات را تحت‌الشعاع قرار داده است، ما پیشینه خوبی در زمینه مطبوعات داریم. ایران خیلی زودتر از بسیاری کشورهای دیگر منطقه و حتی آسیا، روزنامه‌نگاری را - هرچند پرفراز و نشیب - آغاز کرده است. ما تقریباً از سال ۱۲۵۲ هجری قمری در ایران صاحب روزنامه شده‌ایم و اکنون بالغ بر ۱۸۰ سال از عمر مطبوعات در کشورمان گذشته است. طبیعی است که وقتی پدیده‌ای این‌طور دارای قدمت می‌شود، توقع از آن بالاتر می‌رود. ما بخشی از این مسیر را طی کرده‌ایم و شاید اگر برخی اتفاقات نمی‌افتاد، الان وضعیت بهتری هم داشتیم.

چه اتفاقی افتاد؟

برای مثال شرایط سیاسی و اجتماعی. در دوره‌ای نظام‌های استبداد زده‌ای داشتیم که در مقابل آزادی بیان می‌ایستادند و نقش تهدیدکننده‌ای را مقابل آن ایفا می‌کردند. واقعیت این است که ما آن‌طور که باید، فضای ماندگار و تمرین و ممارست بیشتر را در اختیار رسانه‌هایمان قرار ندادیم؛ اصلی‌ترین زمینه‌های بلوغ یک رسانه که همان فضای نقد آزاد و تلاش برای پایش محیط و پدیده‌های جامعه است، فراهم نبوده و مدل اقتصادی روزنامه‌هایمان نیز به حیاتشان آسیب زده است.

در مورد این مدل اقتصادی اداره کردن روزنامه‌ها بیشتر توضیح بدهید. این رویکرد چطور به روزنامه‌ها آسیب زده است؟

خب روزنامه‌ها ما همواره یا وابسته به سازمان و نهادی بوده‌اند یا مثل همین‌حال، از بودجه عمومی ارتزاق کرده‌اند. این قضیه امکان اداره مستقل را از آنها گرفته است. جمیع این مواردی که تا به اینجا بحث گفتیم، باعث شده در شرایط خاصی قرار بگیریم و این شرایط همواره پایه‌ی روزنامه‌نگاری رشد کرده است.

و می‌رسیم به وضعیت کنونی مطبوعات و این که حالا در چه وضعیت و جایگاهی قرار داریم.

اگر واقع‌بینانه قضاوت کنیم، می‌بینیم که روزنامه‌نگاری امروز ما نقاط قوت و ضعف را در کنار هم دارد. به هر حال فضای روزنامه‌نگاری مکتوب هنوز از مرجعیت و رسمیتی ویژه در سطح جامعه برخوردار است. مطلبی که در روزنامه چاپ می‌شود، سندیت و اعتبار بیشتری نسبت به اخبار منتشر شده در فضای مجازی دارد و این نقطه قوت آن است.

پیش از این که بیشتر به این نقاط قوت و ضعف بپردازیم، باید به نکته دیگری هم اشاره کنیم. عواملی که در خصوص آنها بحث کردیم و گفتیم که حیات روزنامه‌هایمان را با سختی مواجه کرده‌اند (سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و...) همه بیرونی هستند. از عوامل درونی هم بگویید. خود روزنامه‌ها چقدر در طول این سال‌ها به حیاتشان آسیب زده‌اند؟

سؤال خوبی است. خود روزنامه‌ها هم در این شرایط دخیل‌اند. زمانی یک رسانه می‌تواند به ایفای نقش حرفه‌ای خود بپردازد که وابسته به هیچ جریان، جناح یا کانون قدرتی نباشد. از اصلی‌ترین نکاتی که در مدل‌های جدید مالکیت روزنامه‌نگاری در دنیا می‌بینیم، همین است که معیشت‌شان مستقل

اجتماعی، شکل رسانه‌های اطلاع‌رسان عوض شده و این نگرانی صدچندان شده است. نگاه بدبینانه، این نگرانی را تشدید می‌کند و می‌گوید با توجه به هزینه‌های بالای چاپ و کاغذ، یک‌سویه بودن ارتباط در رسانه‌های کاغذی، نظام توزیع، محدودیت‌های زمانی، مکانی و جغرافیایی در مقابل جذابیت، تنوع، دیرگیری و دیگر عوامل رسانه‌های مجازی، مرگ کلمات و رسانه‌های سنتی فرا رسیده است. نگاه دیگری هم وجود دارد که من خودم به آن معتقدم. این نگاه می‌گوید اکنون مفهوم جدیدی با نام روزنامه‌نگاری سایبر به وجود آمده که در آن می‌توانیم از رسانه‌های مختلف و ابزارهای گوناگون برای انتقال پیامان استفاده کنیم و آن را به شکل جذاب‌تری به مخاطبان ارائه دهیم. همان‌طور که تلویزیون نتوانست روزنامه را بکشد، فضای وب هم همین‌طور است و این به معنای مرگ مطبوعات نیست.

ارزیابی خود شما چیست؟ به نظر تان مخاطبان ما امروز چه نیازهایی دارند؟

الان به مدد فناوری‌های مبتنی بر وب، اقلیت‌ها و جوامع بی‌صدا هم صاحب صدا شده‌اند. برخلاف نگاه عموماً بالا به پایینی که روزنامه‌ها نسبت به سطح جامعه دارند، اشخاص صاحب تریبون شده‌اند و می‌توانند صحبت‌هایشان را به گوش همه برسانند. در نتیجه بخش عمده‌ای از نیاز مخاطبان در همین فضای که البته از بحران اعتبار رنج می‌برد، تأمین می‌شود و جالب است که برخی از همین مطالب بی‌منبع و بدون اعتبار، سوژه خود ما روزنامه‌نگاران می‌شود.

دقیقاً این روزها می‌بینیم روزنامه‌ها و مجلاتی که می‌خواهند خودشان را همسو با فضای مجازی نشان دهند، سراغ چهره‌های عموماً سلبریتی در فضای مجازی می‌روند و با آن‌ها مصاحبه می‌کنند تا نگاه مخاطبان را به خودشان جلب کنند. یعنی سوژه‌هایی‌ها ما هم تحت‌الشعاع جریان حاکم بر فضای مجازی قرار گرفته‌اند و این اتفاق خوبی نیست.

بله، وجود فضای مجازی موجب شده مخاطبان با مشاهده این مطالب متنوع و رنگارنگ، احساس کنند که دیگر نیازی تأمین شده است. برمی‌گردیم به سؤال قبلی که پرسیدید نیازهایی مخاطبان چیست. من به عنوان روزنامه‌نگار یک جریان رسمی وظیفه دارم با توجه به اهداف و خطمشی‌های رسانه‌ام، نیازهایی مخاطبان را رصد و بر مبنای آن سوژه‌یابی کنم. به‌عنوان مثال، اگر در روزنامه‌های فرهنگی کار می‌کنم، بینم دغدغه‌های فرهنگی امروز مردم چیست. در حوزه ورزش هم همین‌طور است؛ فساد در فوتبال مهم‌تر است یا موضوع شهرآورد؟ ما از روزنامه‌ها انتظار داریم سراغ تحلیل بروند و ریشه‌ها و پیامدها را بررسی کنند.

یعنی همان جریان روزنامه‌نگاری تحقیقی...

دقیقاً. البته در حوزه سرگرمی‌سازی برای مخاطبان هم همین‌طور است. آیا نیاز سرگرمی امروز مخاطبان ما همان جدول است؟ یا می‌توان رویدادهای جذاب روز را با سبک نرم‌خبر و گزارش‌های توصیفی تنظیم کرد و به اطلاعشان رساند؟

الان که در عصر روزنامه‌نگاری سایبر قرار داریم، می‌بینیم بسیاری از روزنامه‌های سنتی‌مان تلاش کرده‌اند به این فضا وارد شوند و سایت و صفحه‌های مجازی برای خودشان داشته باشند. اما این رویکرد چقدر به شکل صحیح پیش می‌رود؟ آیا روزنامه‌هایمان واقعاً مقتضیات روزنامه‌نگاری سایبر را درک کرده‌اند؟

واقعیت این است که ورودمان به عرصه روزنامه‌نگاری سایبر، هنوز به‌سان وضعیت روزنامه شیکاگو تریبون است که در سال ۱۹۹۲ به وب متصل شد و به‌عنوان اولین روزنامه، صفحه پی‌دی‌افش را گذاشت. در نسل دوم وب، روزنامه نیویورک تا نیمه آمد و در کنار تحریریه چاپی‌اش، افرادی را در قالب تحریریه آنلاین به کار گرفت. روزنامه‌نگاری آنلاین ما به‌اصطلاح درگیر پدیده کپی پیستی و انتشار اطلاعات، بدون ذکر منبع مطالب شده است.

در فضای روزنامه‌نگاری سایبر، عده‌ای هم می‌گویند بهتر است دیگر نسخه‌های کاغذی را فراموش کنیم و صرفاً به همان انتشار در محیط اینترنت بپردازیم. این نظر چقدر جای بحث دارد و عملی است؟

درست است که این نظر هم موافقانی دارد، اما به عقیده من روزنامه با فضای کاغذ و چاپ شناخته می‌شود. اگر قرار است روزنامه فلسفه وجودی‌اش را حفظ کند، باید با چنگ و دندان جایگاه چاپی‌اش را نگه‌دارد. روزنامه باید ورق زده شود.

فرودین

هدفی در سر دارید اما برای رسیدن به آن عجله نکنید، قبل از برداشتن اولین قدم خوب به برنامه‌هایی که برای آینده خود در سر دارید فکر کنید و احساسات دیگران را نیز در آن دخیل کنید.

اردیبهشت

نگرانی شما بی‌مورد است؛ زیرا همه‌چیز آن‌طور که شما می‌خواهید سر جای خودش قرار خواهد گرفت. زمان برداشت محصول و موفقیت از راه رسیده است.

خرداد

در مورد موضوعی دودل هستید. چند راه پیش روی شماست؛ اما نمی‌دانید کدام را انتخاب کنید. برای انتخاب درست به جزئیات بیشتر توجه کنید تا شما را در رسیدن به اهدافتان یاری کند.

تیر

شما فرد ایده‌آلی هستید که دوست دارید به همه خودتان را ثابت کنید؛ اما بدانید که هیچ‌کس به اندازه شما مهم نیست. پس آنچه خودتان لذت می‌برید را انجام دهید.

مرداد

دیگران شما را توی منگنه گذاشته‌اند، پایان نظرات و احساساتان می‌توانید ایده‌های تازه‌ای برای راهی از این وضعیت بیابید. فقط سطح توقعات را کمی پایین بیاورید، شاید روحیه کمال‌گرایی‌تان است که شما را دچار این وضعیت کرده است.

شهریور

از صبح که از خواب بیدار می‌شوید، افکار مختلف رهايتان نمی‌کند. به احساساتان اجازه بروز دهید اما نگذارید بر شما فرمانروایی کنند. رفتارهای خود را کنترل کنید و بر اساس آنچه جلو پایتان قرار می‌گیرد، عاقلانه عمل کنید.

مهر

منتظر نیرویی از سمت دیگران نباشید، خودتان قدم اول را بردارید. با هر قدمی که برمی‌دارید، همه‌چیز بر وفق مراداتان پیش خواهد رفت به‌شرط آن‌که دیگران و احساساتشان را در این راه نادیده نگیرید.

آبان

شما فرد درون‌گرای هستید؛ اما اگر برای خود احترام قائلید، جلوی اشک‌هایتان را نگیرید و از طریق آن‌ها خودتان را تخلیه کنید و گرنه به‌مرور زمان آسیب خواهید دید.

آذر

پس از تلاش‌های مدام، احساس خستگی می‌کنید، حال بهتر است بر سندی راحتی خود تکیه دهید و کمی استراحت کنید. شما به افکار و احساسات خود ایمان دارید و حتی اگر تا به حال به مراد دلتان به‌طور کامل نرسیده‌اید، ناامید نشوید.

دی

شدیداً احساس می‌کنید که به حمایت اطرافیان‌تان محتاجید. اگرچه ممکن است خانواده یا دوستان‌تان به‌طور پنهانی حامی شما باشند اما سعی کنید روی پای خودتان بایستید و به دیگران تکیه نکنید.

بهمن

مسئولیت بخشی از کارهایتان را به دیگری بسپارید تا باری که بر دوش دارید، کمی سبک‌تر شود. دلیلی ندارد تمام کارها را خود به‌تنهایی به عهده بگیرید شاید دیگران با تخصصی که دارند، بتوانند بهتر از شما از پس آن‌ها برآیند؛ بنابراین اگر مهارت‌های لازم را در تمام زمینه‌ها ندارید، محدودیت خود را بپذیرید.

اسفند

پر از انرژی مثبت هستید؛ اما شرایط هم به گونه‌ایست که هر چه بیشتر ابراز احساسات می‌کنید، دیگران بیشتر شما را نقد می‌کنند و موجب ناراحتی‌تان می‌شوند.

به دست خود درختی می‌نشانم ...

از نگاه دوربین

تاکسی‌های زنانه عمان!

شهروند دیگری به این روزنامه گفت از اینکه احساس می‌کند فاصله میان زنان و مردان در جامعه عمان کاهش می‌یابد، خوشحال است. مرکز ملی آمار و اطلاعات عمان پیش‌تر اعلام کرد که شمار بیکاران در سال گذشته میلادی به ۴۳ هزار و ۸۵۸ تن رسید که بیشتر آنان را بانوان تشکیل می‌دهند.

چندی پیش صدها نفر از جویندگان کار این کشور در مقابل وزارت نیروی انسانی در مسقط و صلاحه تجمع کردند.

۱۰ ماه گذشته اشتغال کارگران خارجی در عمان بخش این کشور را شامل؛ سازمان‌های اطلاع‌رسانی، بازاریابی، مدیریت، منابع انسانی، بیمه، رسانه‌ها، امور پزشکی، فرودگاهی، مهندسی و فنی و حرفه‌ای ممنوع کرد.

هدف از این اقدام ایجاد ۲۵ هزار شغل طی شش ماه برای کاهش میزان بیکاری در این کشور اعلام شد.

عمان در سال ۲۰۱۴ میلادی با ثبت ۸ درصد بیکاری در میان کشورهای شورای همکاری خلیج فارس یکی از بالاترین رقم‌های بیکاری را به خود اختصاص داد.

پلیس عمان از اول مارس اجازه داد زنان این کشور با تاکسی و کامیون‌های حمل بار رانندگی کنند.

به گزارش جام جم آنلاین به نقل از ایرنا، پلیس عمان ماه قبل اعلام کرده بود در چارچوب طرح دولت برای برابری حقوق زنان و مردان، این امکان برای بانوان فراهم می‌شود که با تاکسی یا کامیون رانندگی کنند.

تاکسی‌های ویژه بانوان برخلاف تاکسی‌های عادی به سه رنگ صورتی، آبی و سفید در شهر تردد خواهند کرد.

رسانه‌های عمان نوشتند که این تصمیم با واکنش مثبت مردم روبه‌رو شده است.

روزنامه «تایمز آف عمان» به نقل از دختری که بیکار است، نوشت: این تصمیم بسیار خوبی است و من در اولین فرصت گواهینامه می‌گیرم و راننده تاکسی می‌شوم.

